

Asia C- 455/21

**Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 98 artiklan 1 kohdan mukainen
ennakkoratkaisupyynnön tiivistelmä**

Jättämispäivä:

23.7.2021

Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin:

Tribunalul Olt (Romania)

Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:

27.5.2021

Valittaja ja kantaja ensimmäisessä oikeusasteessa:

OZ

Vastapuoli ja vastaaja ensimmäisessä oikeusasteessa:

Lyoness Europe AG

Pääasian kohde

OZ:n, joka on luonnollinen henkilö, Tribunalul Oltiin (Oltin alioikeus, Romania) tekemä valitus Judecătoria Slatinan (Slatinan ensimmäisen asteen tuomioistuin, Romania) antamasta siviilituomiosta, jolla viimeksi mainittu tuomioistuin hylkäsi kanteen, jolla hän oli vaatinut toteamaan eräät vastapuolen/vastaajan, Lyoness Europe AG:n, kanssa tehdyn sopimuksen sopimusehdot kohtuuttomiksi.

Ennakkoratkaisupyynnön kohde ja oikeudellinen perusta

SEUT 267 artiklan mukainen direktiivin 93/13/ETY 2 artiklan b alakohdan tulkintaa koskeva ennakkoratkaisukysymys

Ennakkoratkaisukysymykset

- 1) Onko kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY 2 artiklan b alakohtaa tulkittava siten, että luonnollisen henkilön, joka on hydraulisiin ja pneumaattisiin laitteistoihin erikoistunut koneinsinööri (joka ei harjoita ammattimaista liiketoimintaa eikä erityisesti tavaroiden ja palveluiden jälleenmyyntiin ja/tai välittämiseen tähtäävää hankintatoimintaa) ja joka tekee kaupallisen yhtiön (elinkeinonharjoittaja) kanssa vakiosopimuksen, jonka nojalla mainitulla luonnollisella henkilöllä on oikeus osallistua mainitun yhtiön perustaman Lyoness-järjestelmän (järjestelmä, jonka luvataan tuottavan maksuhyvityksistä, provisioista ja muista tarjousluontoisista eduista saatavia ansioita) kautta hankintayhteisöön, hankkia tavaroita ja palveluita elinkeinonharjoittajilta, jotka ovat sopimussuhteessa mainittuun yhtiöön (ja joita kutsutaan Lyonessin yhteistyöyrityksiksi), ja harjoittaa Lyoness-järjestelmän kautta välitystoimintaa kolmansiin henkilöihin (joita kutsutaan potentiaalisiksi kanta-asiakkaiksi) nähden, voidaan tehokkaan kuluttajansuojan takaamiseksi katsoa olevan mainitussa säännöksessä tarkoitettu ”kuluttaja”, huolimatta sopimusehdosta, jonka nojalla Lyonessin ja asiakkaan sopimussuhteessa sovelletaan asiakkaan asuinpaikasta riippumatta yksinomaan Sveitsin oikeutta?
- 2) Onko kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY 2 artiklan b alakohtaa tulkittava siten, että henkilön, joka on tehnyt elinkeinonharjoittajan kanssa sopimuksen, jolla on kahtalainen tarkoitus, eli kun sopimus on tehty osin tällaisen luonnollisen henkilön kaupalliseen, taloudelliseen ja ammatilliseen toimintaan liittyvistä syistä ja osin syistä, jotka eivät liity tällaiseen toimintaan, ja kun tämän luonnollisen henkilön kaupallinen, taloudellinen ja ammatillinen tarkoitus ei ole sopimuksen yleisessä asiayhteydessä määräävä seikka, voidaan katsoa olevan kyseisessä säännöksessä tarkoitettu ”kuluttaja”?
- 3) Mikäli vastaus edelliseen kysymykseen on myöntävä, mitkä ovat ne keskeiset arviointiperusteet, joita sovelletaan tarkasteltaessa, onko tällaisen luonnollisen henkilön kaupallinen, taloudellinen ja ammatillinen tarkoitus määräävä seikka sopimuksen yleisessä asiayhteydessä?

Viitattut unionin oikeussäännöt

Sopimus Bulgarian tasavallan ja Romanian liittymisestä Euroopan unioniin

SEU 2 artikla ja SEU 19 artiklan 1 kohta

Sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista 17.6.2008 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EY) N:o 593/2008 (Rooma I), 3 artikla ja 6 artikla

Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annettu neuvoston direktiivi 93/13/ETY, 1–3 artikla (jäljempänä direktiivi)

Viitatu kansalliset oikeussäännöt

Elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä tehtyjen sopimusten kohtuuttomista ehdoista annettu laki nro 193/2000, jolla direktiivi saatetaan osaksi kansallista lainsäädäntöä: 1 §, 2 § ja 4–7 §, erityisesti 2 §:n 1 momentti, jossa esitetyn määritelmän mukaan ”kuluttaja” on luonnollinen henkilö tai luonnollisten henkilöiden yhteenliittymä, joka tämän lain soveltamisalaan kuuluvan sopimuksen nojalla toimii tarkoituksessa, joka ei kuulu hänen kaupalliseen, teolliseen tai tuotannolliseen toimintaansa eikä hänen käsityöläisammattiinsa tai ammattitoimintaansa.

Kuluttajansuojakoodeksista annettu laki nro 296/2004: 1 §, 3 § ja 75–81 §, erityisesti sen liitteen 13 momentti, jossa ”kuluttaja” määritellään samoin kuin laissa nro 193/2000.

Siviiliprosessilaki nro 134/2010 (LEGE nr. 134 din 1 iulie 2010 privind Codul de procedură civilă): 205 §, jossa säädetään erityisesti, että vastaaja voi vastineessaan esittää oikeudenkäyntiväitteitä; 237 §, jonka mukaan tuomioistuimen on pääasian käsittelyn valmistelemiseksi ratkaistava osapuolten esittämät oikeudenkäyntiväitteet tai tutkittava omasta aloitteestaan, täyttyvätkö prosessinedellytykset; 251 § ja 255 §, joissa säädetään, vastaavasti, ettei ole velvollisuutta näyttää toteen seikkoja, jotka tuomioistuimen on otettava huomioon viran puolesta, ja että tuomioistuin voi päättää, ettei yleisesti tunnettuja ja riidattomia tosiseikkoja ole tarpeen näyttää toteen, sekä 466 §, 476 §, 479 § ja 480 §, joissa säädetään muutoksenhausta, josta seuraa uusi pääasian oikeudellisia seikkoja ja tosiseikkoja koskeva oikeudenkäynti.

Tiivistelmä pääasian tosiseikoista ja menettelystä

- 1 Judecătoria Slatina (Slatinan ensimmäisen asteen tuomioistuin) hylkäsi 9.12.2020 nyt esillä olevassa asiassa valittajana olevan OZ:n vastapuoli Lyonesse Europe AG:tä vastaan nostaman kanteen, jolla OZ vaati lain nro 193/2000 nojalla, että eräät sopimuksen yleisissä sopimusehdoissa ja niiden liitteissä olevat sopimusehdot todettaisiin kohtuuttomiksi ja että vastaaja vastaa myWorld Retail Services SRL:n (aiemmin SC Lyonesse Romania SRL) kotipaikan tuomioistuimessa.
- 2 Mainittu tuomioistuin katsoi, että yleisten sopimusehtojen mukaan vastaaja ja sen yhteistyöyritykset muodostavat kansainvälisen hankintayhteisön, jonka puitteissa osanottajilla on yhteishankintojen ja edullisten ehtojen kautta mahdollisuus saada tuloja maksuhyvitysten, provisioiden ja muiden etujen muodossa. Tavarat ja palvelut hankitaan suoraan elinkeinonharjoittajilta, jotka ovat sopimussuhteessa vastaajaan.

- 3 Näin ollen kanta-asiakkaalla on oikeus osallistua vastaajan perustamaan hankintayhteisöön ja hyötyä siten edullisista hankintaehdoista yhteistyöyritysten vastaajan kautta myöntämien maksuhyvitysten, provisioiden ja muiden hinnanalennusten kautta, kun taas vastaajan palvelut rajoittuvat käytännössä välitystoimintaan ja osin kunkin yhteistyöyrityksen palveluita koskeviin laskelmiin sekä Lyonessin ostoseteleiden, joilla tavaroita ja palveluita voidaan hankkia yhteistyöyrityksiltä, tilaamiseen.
- 4 Mainittu tuomioistuin otti huomioon, että sopimusehdon toteaminen kohtuuttomaksi edellyttää muun muassa sitä, että kantaja on kuluttajan asemassa, ja tarkasteltuaan yleisiä sopimusehtoja (CGA) vuodelta 2009 se katsoi, ettei sopimus ollut kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välinen, koska osapuolet tarjoavat hankintayhteisön kautta toisilleen vastavuoroisesti palkkioita, hinnanalennuksia ja muita taloudellisia etuja. Näin ollen sopimusta ei voida tarkastella lain nro 193/2000 valossa, koska kantaja ei täyttänyt edellytyksiä, joiden nojalla hänen voitaisiin katsoa olevan kuluttajan asemassa.
- 5 Judecătoria Slatina totesi myös, ettei ollut näytetty toteen, että myWorld Retail Services SRL -yhtiö olisi sidoksissa vastaajana olleeseen yhtiöön, että se olisi vastaajana olleen yhtiön osa tai että ilmoitettu kotipaikka olisi vastaajana olevan yhtiön osan kotipaikka, ja päätti, että vastaajaa vastaan voidaan nostaa kanne sen kotipaikassa Sveitsissä.
- 6 OZ valitti Judecătoria Slatinan tuomiosta ennakkoratkaisua pyytävään tuomioistuimeen, Tribunalul Oltin (Oltin alioikeus, Romania).

Pääasian asianosaisten keskeiset perustelut

- 7 Ensinnäkin OZ perustelee laajasti väitteitään, joiden mukaan vastapuoli, joka on Sveitsiin sijoittautunut yhtiö, on haastettu asianmukaisesti oikeuteen myWorld Retail Services SRL:n kotipaikassa Romaniassa, koska viimeksi mainittu yhtiö, aiemmin Lyoness Romania, on sen mukaan vastapuolen edustaja Romaniassa.
- 8 Lain nro 193/200 sovellettavuudesta OZ toteaa, että hänen vastapuolen kanssa tekemänsä sopimus on kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välinen sopimus, joka sisältää useita sopimusehtoja, jotka aiheuttavat lojaliteettiperiaatteen vastaisesti huomattavan epätasapainon sopimuspuolten oikeuksien ja velvollisuuksien välille.
- 9 Asemastaan kuluttajana riidanalaisen sopimuksen yhteydessä OZ katsoo, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi valituksenalaisella siviilituomiolla hänen kanteensa tarkastelematta tai arvioimatta millään tavoin hänen kannekirjelmässä esittämiään väitteitä tältä osin ja loukkasi siten hänen oikeuttaan oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.
- 10 Näin ollen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin teki virheen katsoessaan, että ”edellä tarkoitetun sopimuksen nojalla osapuolet tarjoavat toisilleen

vastavuoroisesti provisioita, hinnanalennuksia ja muita taloudellisia etuja hankintayhteisön kautta” ja että OZ ei näin ollen ole kuluttajan asemassa.

- 11 OZ:n mukaan myös riidanalaisen sopimuksen johdanto-osan 2 kappaleesta käy ilmi, että mainitun sopimuksen nojalla oli olemassa ainoastaan yksi hankintayhteisö, ja kaikki tämän yhteisön jäsenet, toisin sanoen Lyoness Europe AG ja sen kumppaneina olevat yhtiöt, joihin viitataan sopimuksessa nimenomaisesti elinkeinonharjoittajina ja joita kutsutaan ”yhteistyöyrityksiksi”, ovat kaupallisia yhtiöitä.
- 12 Lisäksi riidanalaisessa sopimuksessa suljetaan pois liittyminen sopimuksessa tarkoitettuun hankintayhteisöön, sillä kuten myös sopimuksen 2 artiklasta käy ilmi, sopimuspuolet ovat yhtäältä Lyoness Europe AG ja toisaalta kanta-asiakas, joka, kuten myös sopimuksen 1.1 artiklassa todetaan, on henkilö, jolla on oikeus osallistua Lyonessin perustamaan hankintayhteisöön ainoastaan hankkiakseen yhteistyöyrityksiltä tavaroita ja palveluita.
- 13 OZ vetoaa siihen, että sekä sopimuksen sivulla 10 että sen liittymislomakkeessa vaaditaan asiakkaan allekirjoitus, ja siihen, että kuten riidanalaisen sopimuksen 2.2 ja 2.3 artiklassa todetaan, sopimuksessa tarkoitettu kanta-asiakas voi olla joko 14 vuotta täyttänyt luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö. OZ katsoo, että näiden sopimusehtojen nojalla hän teki sopimuksen asiakkaana, pelkästään luonnollisena henkilönä, joka on tunnistettu hänen etunimellään, sukunimellään, henkilötunnuksellaan ja kotiosoitteellaan, jotka ovat luonnollisen henkilön, eivät oikeushenkilön, tunnistetietoja.
- 14 OZ:n mukaan missään sopimusehdossa ei viitata siihen, että hän tarjoaisi vastavuoroisesti provisioita, hinnanalennuksia ja muita taloudellisia etuja Lyoness Europe AG:lle, eikä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella kyennyt konkreettisesti toteamaan väitettyjä provisioita, hinnanalennuksia ja muita taloudellisia etuja, jotka hän olisi myöntänyt nyt esillä olevan asian vastapuolelle.
- 15 Luonnollisena henkilönä hän ei olisi edes voinut tarjota vastapuolelle mitään palkkiota, hinnanalennusta tai muuta taloudellista etua, koska hän ei toiminut laissa nro 193/2002 tarkoitettuun kaupalliseen, teolliseen tai tuotannolliseen toimintaansa tai käsityöläisammattiinsa tai ammattitoimintaansa kuuluvassa tarkoituksessa, eikä mainittuja toimintoja missään tapauksessa ole mahdollista harjoittaa ilman lainmukaista ennalta myönnettävää lupaa, lausuntoja ja toimituksia ja ilman rekisteröintiä tai yhtiörekisteriin merkitsemistä.
- 16 OZ lisää, ettei hän ole ennen riidanalaisen sopimuksen tekemistä eikä sopimuksen voimassaoloaikana harjoittanut taloudellista toimintaa direktiivissä tai laissa nro 193/2000 tarkoitettuna elinkeinonharjoittajana eikä erityisesti riidanalaisessa sopimuksessa tarkoitettuna kaltaista elinkeinonharjoittajana harjoitettavaa välitystoimintaa.
- 17 Hän pyytää ennakkoratkaisua pyytävää tuomioistuinta esittämään unionin tuomioistuimelle ennakkoratkaisupyynnön.

- 18 Vastapuoli, ensimmäisessä oikeusasteessa vastaajana ollut Lyoiness Europe AG, jota Romaniassa edustaa myWorld Retail Services SRL (aiemmin SC Lyoiness România SRL), vaatii valituksen hylkäämistä.
- 19 myWorld Retail Services SRL katsoo ennen kaikkea, että vaikka se harjoittaa vastapuolen hyväksi markkinointi- ja mainostoimintaa, se ei ole viimeksi mainitun osa, koska se on tosiasiallisesti Romaniaan sijoittautunut itsenäinen ja omaa omaisuuttaan hallitseva rajavastuuyhtiö, jonka osakkaita ovat myWorld International Limited ja myWorld Holdings Limited, ja nämä molemmat yhtiöt on perustettu Yhdistyneen kuningaskunnan lakien mukaisesti ja niiden kotipaikka on Lontoossa.
- 20 Vastapuoli ei millään tavoin hallitse sitä eikä sillä ole mitään erityistä valtuutusta edustaa sitä tuomioistuimessa.
- 21 Asiakysymyksen osalta myWorld Retail Services SRL katsoo, ettei OZ:n voida katsoa olevan kuluttaja.
- 22 Lyoiness Europe AG:n ja Lyoinessin kanta-asiakasjärjestelmän jäsenten, joihin myös valittaja kuuluu, välinen suhde on sen mukaan liikesuhde.
- 23 Lyoiness-järjestelmän toimintaperiaatteen mukaan valittaja harjoittaa taloudellista toimintaansa itsenäisesti ja järjestelmällisesti yhdistäen yritys- ja talousresurssinsa ja osallistuen kaupalliseen toimintaan saadakseen siitä voittoa passiivisen tulon muodossa.
- 24 Lyoinessin kanta-asiakasjärjestelmään liittyminen on sen mukaan maksutonta eikä jäsenen myöhempi toiminta järjestelmässä edellytä minkäänlaisen maksun suorittamista. Näin ollen Lyoinessin jäsenten ja vastapuolen välisestä sopimussuhteesta ei aiheudu mitään kustannuksia, sillä yhdelle jäsenelle mahdollisesti aiheutunutta vahinkoa ei voida määrittää määrällisesti. Jäsenten maksamat summat ovat ennakkomaksuja niiden tulevista hankinnoista ja niiden ainoa velvollisuus on käyttää nämä summat kanta-asiakasohjelman kautta, toisin sanoen tehdä hankintansa Lyoinessin yhteistyöyrityksiltä. Hankinnoista suoritettavat ennakkomaksut eivät vastaa Lyoinessin tarjoamien tavaroiden ja palveluiden tosiasiallista arvoa (hintaa).
- 25 Jäsenet hankkivat tavarat ja palvelut suoraan Lyoiness Europe AG:n yhteistyöyrityksiltä siten, että oikeussuhde syntyy näiden yhteistyöyritysten ja Lyoiness-järjestelmän jäsenten välille.
- 26 Lyoinessin kanta-asiakasjärjestelmän toiminta ei edellytä, että vastapuoli tuottaisi, toisi maahan tai markkinoisi hyödykkeitä Lyoiness-järjestelmän jäsenille. Lyoinessin ja sen jäsenten kanta-asiakasjärjestelmä luo hankkijoiden yhteisön, jonka tarkoitus on tuottaa vastavuoroista hyötyä. Valittaja on hyötynyt Lyoinessin kanta-asiakasjärjestelmän jäsenelle kuuluvista eduista, joita ovat maksuhyvitykset omista hankinnoista, jäsenelle annettavat edut muiden, tämän suosittelujen jäsenten hankinnoista — ystävyysbonus — ja kumppanuusasemaan liittyvät edut.

- 27 Sopimusten tekohetkellä valittaja pyrki toiminnallaan saamaan ylimääräistä, passiivista tuloa, ei pelkästään saamaan tavanomaisia alennuksia.
- 28 myWorld Retail Services SRL esittää, että sopimuksen nojalla ”jokaisella asiakkaalla on ’rahaa jokaisesta hankinnasta’ -etu ja jokaiselle tällaisesta taloudellisesta toiminnasta kiinnostuneelle tarjotaan mahdollisuus saada suositteluihin perustuvan aktiivisen markkinointityön avulla ylimääräistä tuloa ja kehittää tällaista toimintaansa jopa pääasialliseksi ammattitoiminnaksi” ja ”– – asiakkaan on huolehdittava itsenäisesti saatujen ansioiden ja provisoiden verotuksesta ja välttämättömistä vakuutusmaksuista sekä esitettävä henkilökohtaisesti asetetussa määräajassa muut todentavat asiakirjat; tätä tarkoitusta varten asiakas toimittaa toimivaltaisille veroviranomaisille laissa säädettyssä määräajassa ilmoituksen 201: ’ulkomaisia tuloja koskeva ilmoitus, koodi 14.13.01.13/7’”.
- 29 Se, että Lyoness-järjestelmän jäsenet ovat elinkeinonharjoittajia, on sen mukaan lisäksi jo todettu Curtea de Apel Bucureștin (Bukarestin ylioikeus, Romania) vuonna 2014 antamassa lainvoimaisessa tuomiossa, joka annettiin Lyoness-järjestelmän jäsenen vireille panemassa asiassa. Vastaavan tuomion on sen mukaan antanut myös Tribunalul București (Bukarestin alioikeus, Romania) toisessa, vuonna 2016 ratkaistussa asiassa.
- 30 Ennakkoratkaisukysymyksestä myWorld Retail Services SRL toteaa, ettei asiaa ole syytä saattaa unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi ensisijaisesti sen vuoksi, että vastapuoli on sveitsiläinen yhtiö, ja toissijaisesti siksi, että tällä vaatimuksella pyritään tosiasiallisesti ratkaisemaan pääasian asiakysymys.

Tiivistelmä ennakkoratkaisupyynnön perusteista

- 31 Ennakkoratkaisua pyytävä tuomioistuin toteaa, että sopimusehdon kohtuuttomuutta koskevan kysymyksen ratkaisu edellyttää erityisesti sen tutkimista, onko valittaja kuluttaja.
- 32 Se lisää, ettei direktiivissä täsmennetä, mihin sopimustyyppeihin sitä sovelletaan, vaan se määritellään sen perusteella, toimivatko sopimuspuolet ammatti- tai liiketoiminnan harjoittajina vai eivät, sillä direktiivillä käyttöön otettu suojajärjestelmä perustuu, kuten myös tuomiosta 30.5.2013, Asbeek Brusse ja de Man Garabito (C-488/11, EU:C:2013:341) käy ilmi, ajatukseen siitä, että kuluttaja on elinkeinonharjoittajaan nähden heikompi osapuoli sekä neuvotteluaseman että tietojen puolesta, mikä johtaa kuluttajan sitoutumaan elinkeinonharjoittajan ennakoilta laatimiin sopimusehtoihin ilman, että hän voisi vaikuttaa niiden sisältöön.
- 33 Nyt esillä olevassa asiassa Tribunalul Oltin on tarkasteltava asiaa kahdessa vaiheessa, toisin sanoen sen on ensin ratkaistava, onko valittaja kuluttajan asemassa, ja sen jälkeen päätettävä, mitä lakia on sovellettava: Sveitsin lakia vai Romanian lakia, jolla direktiivi 93/13/ETY on saatettu osaksi kansallista

lainsäädäntöä. Vasta tämän jälkeen voidaan unionin tuomioistuimen antaman vastauksen perusteella todeta, onko riidanalaisten sopimusehtojen sisältö kohtuuton.

- 34 Ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen mukaan OZ on kuluttajan asemassa, vaikka hän hyötyy vastapuolen kanssa sopimussuhteessa olevien elinkeinonharjoittajien myöntämistä kaupallisista alennuksista. Merkityksellistä on se, että hän on osallinen sopimukseen, jonka yhteydessä hän toimii tarkoituksessa, joka ei kuulu hänen kaupalliseen, teolliseen tai tuotannolliseen toimintaansa eikä hänen käsityöläisammattiinsa tai ammattitoimintaansa.
- 35 Lisäksi myös sopimusehtoa, jonka mukaan sopimukseen sovelletaan Sveitsin lakia, voidaan tarkastella mahdollisesti kohtuuttomana sopimusehtona.